

*До разової спеціалізованої ради
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора

Тильчика В'ячеслава В'ячеславовича – на дисертацію

Сластнікової Ганни Олександрівни

**за темою «Особливості досудового вирішення та судового розгляду
спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для
суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності», поданої на
здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Актуальність тематики дисертаційного дослідження Ганни Сластнікової не викликає сумнівів, адже на сьогодні при значній завантаженості адміністративних судів виникає необхідність розробки правової основи процедур досудового вирішення публічно-правових спорів в тому числі спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності. Дослідження практики вказує на те, що суспільні відносини щодо примусового відчуження земельної ділянки та майна для суспільних потреб переходять в площину конфліктних відносин в більшості випадків у разі незгоди власника майна з викупною ціною відчужуваного майна або процедурою відчуження, що породжує публічно-правовий спір між власником майна та органу публічної адміністрації, уповноваженим здійснювати викуп майна для суспільних потреб. У зв'язку з цим нагальною є проблема досудового вирішення та судового розгляду спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, яку необхідно вирішувати з урахування

аналізу відчизняної практики, міжнародного, перед усім європейського досвіду в цій сфері, що вказує на актуальність та своєчасність дослідження Сластнікової Г.О.

З урахуванням вивчення змісту дисертації, наукових публікацій автора можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Сластнікової Г.О. являє собою нове за концептуальним підходом та шляхами його реалізації науковим дослідженням, в якому, спираючись на результати критичного аналізу існуючих наукових напрацювань, чинного законодавства, міжнародного досвіду з позицій науки адміністративного права теоретично обґрунтовано концептуальні положення удосконалення правових засад досудового вирішення та судового розгляду спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Слід відзначити достатній фаховий рівень дисертаційного дослідження. В межах дисертаційного дослідження Сластніковою Г.О. здійснено наукове узагальнення теоретичних підходів та практичних проблем, пов'язаних із правовим регулюванням та практикою реалізації досудового та судового розгляду та вирішення спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, а також виокремлено напрями удосконалення чинного законодавства в досліджуваній сфері.

На виконання задач дослідження в межах дисертації було визначено адміністративно-правові засади та процедури примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності; виокремлено особливості адміністративно-правового регулювання відчуження майна в умовах воєнного стану; досліджено зарубіжний досвід регулювання процедури примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності та можливості його впровадження в Україні;

систематизовано та розкрито зміст адміністративних процедур досудового вирішення спорів щодо примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності та виокремлено шляхи їх удосконалення. Розкрито зміст медіації як форми досудового вирішення спорів щодо примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності. Вивчено судову практику вирішення спорів щодо примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, узагальнено рішення у цих справах, здійснено їх аналіз. Систематизовано стадії судового розгляду справ щодо примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, розкрито їх зміст та запропоновано шляхи удосконалення судового їх розгляду.

Слід відміти належну емпіричну базу дослідження, яку складають статистичні дані, розміщені на офіційному сайті Державної судової адміністрації України, узагальнення судової практики, систематизовані в рішеннях апеляційних адміністративних судів, Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, аналітичні дані динаміки діяльності адміністративних судів щодо судового розгляду та вирішення спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності.

У результаті проведеного дослідження наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової задачі, що полягає у визначенні основних напрямів удосконалення досудового та судового розгляду та вирішення спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності.

Більшість наукових положень, рекомендації та висновків представленого дисертації є належним чином обґрунтованими та достовірними, Результатам дисертаційного дослідження Сластнікової Г.О. притаманний належний рівень наукової новизни, при цьому дисертанткою певні положення сформульовані вперше, а низка вже відомих отримала свій

подальший розвиток та удосконалення.

Оцінюючи формальні якості дисертації, можна стверджувати, що вона виконана в основному з дотриманням наукового стилю, авторські позиції викладені досить чітко і переважно належним чином аргументовані. Результати дисертаційного дослідження належним чином висвітлені у достатній кількості наукових статей, а також пройшли апробацію на різноманітних наукових конференціях та інших заходах.

Загальне позитивне враження від представленого дослідження підкріплюється результатами, які характеризують його **наукову новизну**.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що проведене дослідження є однією із перших у вітчизняній юридичній науці спроб визначити основні напрями удосконалення правових та організаційних засад досудового вирішення та судового розгляду спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, в результаті чого запропонована низка нових наукових положень і висновків, що винесені на захист.

На виконання поставлених завдань сформульовано ряд наукових висновків та пропозицій, серед яких, зокрема. Вперше здійснено порівняльний аналіз правової природи та законодавчих підстав двох схожих за сутністю та різними за змістом адміністративних процедур примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: 1) відчуження земельних ділянок для суспільних потреб (розширення автомагістралей, оновлення комунікаційтощо) 2) відчуження приватного та комунального (муніципального) майна в умовах правового режиму воєнного стану для військових потреб. З'ясовано переваги та вади їх нормативно-правового регулювання та запропоновано окремі пропозиції по їх удосконаленню (стор. 45-46 роботи).

Обґрунтовано необхідність імплементації законодавства ЄС та країн учасниць стосовно законодавчих підстав і процедур примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності в Україні

стосовно: 1) нормативного закріплення чітких процедурних правил підготовки, ухвалення рішення про викуп та примусове відчуження земельних ділянок; 2) запровадження аудиторської практики оцінки вартості земельних ділянок і нерухомого майна, збитків, заданих їхнім власникам у разі примусового відчуження (з урахуванням ринкової їх вартості на момент відчуження), відхід від кадастрової оцінки землі в таких випадках; 3) розроблення механізму прорахунку та відшкодування втраченої вигоди (як реальної так і потенційної) при оцінці відчужуваних земельних ділянок та майна для суспільних потреб (стор. 72-73 роботи).

В межах роботи дістали подальшого розвитку наукові підходи щодо необхідності та доцільності виокремлення таких способів досудового врегулювання такого виду адміністративно-правового спору: 1) здійснення адміністративних процедур оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, відповідно до Закону України «Про звернення громадян»; 2) здійснення адміністративних процедур оскарження адміністративного акту суб'єкта владних повноважень щодо відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру»; 3) медіації – позасудова процедура врегулювання публічно-правового конфлікту (спору), яка здійснюється за допомогою (посередництвом) медіатора (стор. 107-108 роботи).

На підставі аналізу судової практики розгляду адміністративних справ, виокремлено категорії справ щодо примусового відчуження земельних ділянок, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, які є найбільш складними та поширеними в судовій практиці: 1) справи щодо примусового відчуження земельних ділянок для розширення автомагістралей та дорожньої інфраструктури; 2) справи щодо примусового відчуження земельних ділянок для розширення громадської забудови територій та комунальної інфраструктури; 3) справи щодо

примусового відчуження земельних ділянок для створення рекреаційної інфраструктури (наприклад, національних парків); 4) справи що примусового відчуження земельних ділянок для збільшення надровидобування корисних копалин та енергоресурсів (газу, нафти, хімічних елементів ядерної промисловості та ін.); 5) справи що примусового відчуження майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану (стор. 115-125 роботи).

Виокремлено процесуальні докази, які доцільно зібрати суду для якісного судового розгляду а також перегляду даної категорії справ та винесення законного рішення (стор. 162-163 роботи).

Запропоновані та обгрунтовані пропозиції щодо удосконалення правових засад та практики судового розгляду справ про примусове відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності, а саме: 1) з метою усунення корупційних ризиків при прийнятті судом рішення щодо оцінки відчужуваної земельної ділянки та об'єктів, які на ній розміщені, доцільно таке рішення приймати виключно на підставі експертної її оцінки»; 2) закріплення в Законі України «Про судовий збір» положення про звільнення від сплати судового збору за подання позовної заяви про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені; 3) закріпити в ст. 267 КАС України положення відповідно до якого позивач разом з поданням позовної заяви про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності, подає до суду висновок (акт) експертної оцінки земельної ділянки та розміщеного на ній майна, а також документи, які засвідчують джерело фінансування витрат, пов'язаних із примусовим відчуженням землі та майна (стор. 164-165 роботи).

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях. Основні теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться у дисертації, викладені у 5 наукових статтях, опублікованих у виданнях, що визнані як фахові з юридичних дисциплін, у тому числі 1

стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що свідчить про досить широке та різностороннє впровадження результатів дослідження.

Дисертаційне дослідження виконане автором самостійно з використанням останніх досягнень теорії адміністративного права. Усі сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Авторка для аргументації власних положень і висновків використовувала напрацювання інших учених, на які обов'язково робилися посилання.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження. Позитивно оцінюючи дисертацію Сластнікової Г.О. необхідно висловити ряд зауважень, звернути увагу на твердження, що викликають сумніви та можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час її захисту:

1. В межах першого розділу авторці доцільно було б більш детально проаналізувати науковий доробок проблем дослідження досудового та судового порядку розгляду саме досліджуваної категорії так званих «майнових публічно-правових спорів» з огляду на предмет дослідження, а не обмежитись виокремленням наукових позицій авторів, які досліджували публічно-правові спори взагалі.

2. Здійснюючи дослідження теоретико-правових засад досудового розгляду та вирішення спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, на мою думку, в межах підрозділу 2.1 роботи недостатньо уваги приділено аналізу норм Закону «Про адміністративну процедуру» прийнятого 17 лютого 2022 року, яким закладено правові основи досудових (адміністративних) процедур.

3. В роботі авторкою достатньо уваги приділено процедурі медіації як способу позасудового вирішення спорів щодо примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності і це варто відмітити як позитив, однак аналіз зарубіжної практики показує що

процедура медіації (зокрема залучення посередника в переговорах між уповноваженою посадовою особою на викуп земельної ділянки для суспільних потреб і власником земельної ділянки) застосовуються доволі часто, однак коли відсутній компроміс щодо ціни викупу земельної ділянки і очевидним є конфлікт з цього приводу, то залучення медіатора є в даному випадку нераціональним. У зв'язку з цим варто було почути домку авторки щодо доцільності залучення медіатора у всіх випадках вирішення такої категорії спорів.

4. Потребує більшого використання в роботі емпіричного матеріалу – результатів узагальнення даних динаміки діяльності адміністративних судів щодо судового розгляду та вирішення спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності в період 2018-2021 років на який вказано авторкою а також матеріали судової практики вилучення майна для потреб національної оборони, якщо вони такі є.

В цілому зазначені зауваження не впливають на позитивну оцінку виконаної роботи і характеризують її новаторський характер та складність предмету наукового аналізу, що викликає бажання дискутувати.

На підставі викладеного, слід резюмувати, що дисертація «Особливості досудового вирішення та судового розгляду спорів щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» є завершеною самостійною працею, в якій отримано ряд нових науково обґрунтованих теоретичних результатів, що в сукупності вирішують важливу наукову проблему систематизації та оновлення теоретико-правової доктрини в сфері досудового вирішення та судового розгляду публічно-правових спорів. Вона відповідає вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор – Слестнікова Ганна Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
проректор з наукової роботи**

**Київського університету інтелектуальної власності
та права Національного університету**

«Одеська юридична академія»

[Handwritten signature]
В'ячеслав ТИЛЬЧИК